

F.M.
DOSTOIEVSKI

Jurnal de scriitor

Traducere de Adriana Nicoară, Marina Vraciu,
Leonte Ivanov și Emil Iordache

POLIROM
2025

Cuprins

Jurnal de scriitor (1876)

Mai

Capitolul I.....	7
I. Dintr-o scrisoare particulară	7
II. Noul cuvînt al provinciei	8
III. Instanța și dna Kairova	12
IV. Dl avocat și Kairova	19
V. Dl avocat și Velikanova	27
Capitolul al II-lea.....	34
I. Cîte ceva despre o clădire. Gînduri potrivite.....	34
II. O idee nepotrivită.....	40
III. Un democratism indiscutabil. Femeile.....	46

Iunie

Capitolul I.....	50
I. Moartea lui George Sand.....	50
II. Cîteva cuvinte despre George Sand	53
Capitolul al II-lea.....	63
I. Paradoxul meu	63
II. Concluzia care rezultă din paradox	71
III. Problema Orientului	74
IV. O înțelegere utopică a istoriei.....	77
V. Din nou despre femei	86

Iulie și august

Capitolul I.....	91
I. Călătorie în străinătate. Cîte ceva despre rușii din trenuri.....	91

II. Cîte ceva despre baden-badenismul de la Petersburg	96
III. Despre caracterul belicos al nemților	99
IV. Cuvîntul cel de pe urmă al civilizației	104
Capitolul al II-lea	108
I. Idealiștii cinici	108
II. E rușinos să fii idealist?	115
III. Nemții și munca. Scamatorii de neînțeleș. Despre haz	121
Capitolul al III-lea	132
I. Limba rusă sau limba franceză?	132
II. În ce limbă să vorbească un părinte al patriei?	137
Capitolul al IV-lea	144
I. Ce anume e mai de folos la băi: apele sau buna-creștere?	144
II. Unul dintre cei copleșiți de binefacerile femeii contemporane	151
III. Secrete de copii	157
IV. Pămîntul și copiii	163
V. O vară originală pentru Rusia	169
Post-scriptum	174

Septembrie

Capitolul I	180
I. <i>Piccola bestia</i>	180
II. Vorbe, vorbe, vorbe	188
III. Combinații și combinații	192
IV. Halate și săpun	199
Capitolul al II-lea	202
I. Oameni învechiți	202
II. Kifomokievismul	208
III. Continuarea celor precedente	212
IV. Spaime și temeri	219
V. Post-scriptum	225

Octombrie

Capitolul I	228
I. O treabă simplă, dar complicată	228

II. Cîteva observații despre simplitate și simplificare	237
III. Două sinucideri	241
IV. O sentință	245
Capitolul al II-lea	249
I. O nouă fază a problemei Orientului	249
II. Cerniaev	253
III. Oamenii cei mai buni	258
IV. Tot despre „cei mai buni“	263

Noiembrie

Capitolul I – SFIOASA. Povestire fantastică.....	274
Din partea autorului	274
I. Cine eram eu și cine era ea	276
II. Cererea în căsătorie	282
III. Omul cel mai cumsecade din lume, dar asta n-o cred nici eu.....	287
IV. Planuri și iar planuri.....	291
V. Sfioasa se răzvrătește.....	295
VI. O amintire îngrozitoare.....	302
Capitolul al II-lea	305
I. Somnul orgoliului.....	305
II. Vălul a căzut deodată.....	312
III. Înțeleg prea bine	318
IV. N-am întîrziat decît cinci minute.....	323

Decembrie

Capitolul I.....	328
I. Din nou despre o treabă simplă, dar complicată.....	328
II. O morală tardivă	339
III. Afirmații gratuite	344
IV. Cîte ceva despre tineret.....	350
V. Despre sinucidere și despre trufie.....	354
Capitolul al II-lea	358
I. O istorie din viața copiilor.....	358
II. Explicație asupra participării mele la editarea viitoarei reviste <i>Svet</i>	365
III. În ce punct se află acum problema	367

IV. Un cuvînt despre „Piotr care-și face de treabă“	372
---	-----

Jurnal de scriitor (1877)

Ianuarie

Capitolul I.....	377
I. Trei idei.....	377
II. Miraje. Stunda și Redstokiștii	385
III. Foma Danilov, erou și martir rus	389
Capitolul al II-lea	398
I. Un vis de conciliere în afara științei.....	398
II. În Europa nu sîntem decît niște terchea-berchea	404
III. O veche istorie despre „petrașeviști“	409
IV. Satira rusă. <i>Deștelenire. Ultimele cîntece.</i> Vechi amintiri	414
V. Sărbătoritul	423
Din partea redacției	428

Februarie

Capitolul I.....	430
I. Falșii profeți și dogarii șchiopi, care continuă să facă luna în piața Gorhovaia. Unul dintre cei mai necunoscuți mari oameni ruși	430
II. Uriașii autohtoni și fiul umilit al „kuței“. Istoria pieii jupuite de pe spinare. Interesele majore ale civilizației și „blestamate să fie, dacă trebuie cumpărate cu un asemenea pret!“	436
III. Despre jupuirea pieilor în general, diverse aberații în particular. Ura față de autoritate în condițiile unei gîndiri de lacheu	442
IV. Alde Metternich și Don Quijote	448
Capitolul al II-lea.....	454
I. Una dintre cele mai importante probleme contemporane.....	454
II. O „chestiune arzătoare“	461
III. Chestiunea arzătoare în Europa.....	467

IV. Soluția rusă a problemei	470
Răspuns la o scrisoare	476

Martie

Capitolul I.....	478
I. Încă o dată despre faptul că, mai devreme sau mai târziu, Constantinopolul va trebui să fie al nostru.....	478
II. Poporul rus este chiar foarte matur pentru a înțelege corect problema orientală din punctul său de vedere.....	482
III. Gîndurile cele mai potrivite în momentul actual.....	487
Capitolul al II-lea.....	494
I. „Chestiunea evreiască“	494
II. Pro și contra	499
III. <i>Status in statu</i> . Patruzeci de secole de existență.....	505
IV. Dar trăiască fraternitatea!	513
Capitolul al III-lea.....	517
I. Funeraliile unui „om universal“.....	517
II. Un caz singular	521
III. Către corespondenții noștri	526

Aprilie

Capitolul I.....	527
I. Războiul. Sîntem mai puternici decît toți ...	527
II. Războiul nu este întotdeauna bici, uneori este și valoare	534
III. Este salvator sîngele vărsat?	538
IV. Opinia „celui mai blind“ țar în privința problemei răsăritene	543
Capitolul al II-lea.....	544
Visul unui om ridicol. Povestire fantastică	544
Punerea în libertate a inculpatei Kornilova.....	570
Către cititorii mei	573
<i>Note</i>	575

Însă toate acestea nu trebuie să ne îndepărteze de slavi. Există două Serbii: Serbia aristocrată, fierbinte și lipsită de experiență, care încă nu a trăit și nu a acționat, dar în schimb visează cu patimă la viitor, care are deja partide și intrigi ce ajung uneori pînă la asemenea limite (iarăși din pricina ardentei lipse de experiență), încît așa ceva nu poți întîlni la nici una dintre națiunile care au trăit deja, care sînt mult mai mari și independente decît Serbia. Dar alături de această Serbie aristocrată, care se grăbește atît de mult să trăiască politic, există și Serbia populară, care numai pe ruși îi consideră salvatori și frați, iar pe țarul rus îl consideră drept soarele ei, o Serbie care îi iubește pe ruși și are încredere în ei. E imposibil să mă exprim mai bine decît a făcut-o *Moskovskie novosti*, indiscutabil cel mai bun ziar politic al nostru. Iată cuvintele lui:

„Sîntem siguri că sentimentele pe care poporul rus le nutrește față de Serbia nu se vor schimba ca urmare a succesului pe care l-a avut intriga ostilă ambelor părți... Cnezatele sîrbe sînt locuite de un popor care se ocupă cu agricultura, pașnic, care în decursul unei păci îndelungate a apucat să-și uite tradițiile de luptă și, în locul lor, nu a reușit să-și elaboreze acea fermă conștiință populară, care coagulează orice națiune istorică. În sfîrșit, cnezatele sîrbe nu se pot numi nici popor: sînt doar un fragment de popor, fără semnificație organică. Dar noi nu putem uita că sîrbii s-au ridicat cu entuziasm și în unanimitate în ajutorul fraților lor de sînge, chinuiți mișelește... Poporul rus nu-i va părăsi pe sîrbi în acest moment cumplit pentru ei, și sîngele rușilor a arătat cît de curat a fost sentimentul lor, cît de eroic și dezinteresat a fost sacrificiul lor și cît de absurde sînt calomniile dușmănoase despre faptul că

Rusia ar vrea să tragă anumite foloase din situația Serbiei. Fie ca memoria vitejilor ruși căzuți pentru Serbia să fie o verigă în dragostea frățască a celor două popoare, atît de apropiate prin sînge și credință“.

În încheiere, iată ce voi spune: chiar dacă noi, rușii, am avut parte în această vară, pe lîngă tot *zbuciumul* (?), de prejucicii materiale, chiar dacă am cheltuit, poate, zeci de milioane, care, totuși, au fost folosite pentru organizarea și perfecționarea armatei noastre (ceea ce, desigur, e bine), faptul că prin mișcarea din acest an s-a înțeles exact care sînt *oamenii noștri cei mai buni* e un rezultat pe care nu-l putem compara cu nimic. Ah, dacă toate popoarele, chiar și cele mai evoluat și mai culte din Europa, ar ști exact și ar conveni în bună înțelegere care sînt cu adevărat cei mai buni oameni ai lor, ar mai arăta oare la fel Europa și umanitatea europeană?

III. Oamenii cei mai buni

Oamenii cei mai buni, iată o temă care merită cîteva cuvinte. Ei sînt oamenii fără de care nu poate trăi și rezista nici o societate și nici o națiune, chiar cînd există cea mai largă egalitate în drepturi. *Oamenii cei mai buni* sînt, firește, de două categorii: 1) cei în fața cărora și poporul, și națiunea se înclină de bunăvoie și în mod liber, cinstind veritabilul lor spirit de sacrificiu, și 2) cei în fața cărora toți sau foarte mulți oameni din sînul poporului sau al națiunii se înclină datorită unei, ca să zicem așa, constrîngerii și, dacă îi consideră a fi „oamenii cei mai buni“, o fac întru cîtva relativ, ca și cum n-ar fi chiar așa în

realitate. Însă existența acestei categorii „relative“ a oamenilor celor mai buni, recunoscuți oficial, ca să spunem așa, drept cei mai buni în vederea scopurilor superioare ale ordinii și fermității guvernării nu permite cîrteli, căci acest soi al „oamenilor celor mai buni“ provine conform legii istoriei și ei au existat de la începutul lumii și pînă acum la toate națiunile și popoarele, așa că nici o societate nu se poate organiza și coagula într-un întreg fără această constrîngere, în felul ei, acceptată de bunăvoie. Orice societate, ca să se poată menține și trăi, trebuie să stimeze neapărat pe cineva și, mai ales, trebuie să stimeze în totalitate, nu cum vrea fiecare în sinea lui. Deoarece oamenii cei mai buni din prima categorie, adică cei într-adevăr merituoși, în fața cărora toți sau cea mai mare parte a națiunii se înclină sincer și indiscutabil, sînt uneori în parte imperceptibili, se disting prin ciudățenii și originalitate, iar pe dinafară arată chiar întru cîtva indecent, în locul lor se instaurează oamenii cei mai buni care sînt astfel în mod relativ, sub forma unei caste a oamenilor celor mai buni, aflați, ca să zicem așa, sub protecție oficială: „Iată, pasămite, pe ăștia respectați-i“. Și dacă acești „relativi“ coincid într-adevăr cu oamenii cei mai buni din prima categorie (căci nu toți cei din prima categorie sînt indecenți la înfățișare) și sînt și ei într-adevăr merituoși, atunci scopul este atins cu totul, ba încă s-ar putea spune că este atins de două ori. De la bun început oamenii noștri cei mai buni au fost oștenii cnezilor, apoi boierii, clerul (dar numai cel superior), chiar unii negustori de vază, însă aceștia din urmă au fost foarte puțini. Trebuie să remarcăm că oamenii cei mai buni și la noi, și pretutindeni, adică și în Europa, au ajuns pînă la urmă să-și elaboreze întotdeauna un cod al vitejiei și onoarei și, cu toate că acest cod era,

desigur, destul de relativ adeseori și chiar se deosebea foarte mult de idealurile poporului, se întâmpla să fie destul de elevat în anumite puncte. Omul „cel mai bun“ trebuia neapărat, de pildă, să moară pentru patrie dacă i se cerea acest sacrificiu, și el murea într-adevăr, în virtutea datoriei lui de onoare, pentru că „va fi o mare chezășie pentru stirpea mea“, ceea ce, desigur, era incomparabil mai bine decît dreptul la dezonoare, cînd omul lasă totul în plata Domnului într-o clipă de primejdie și dă fuga să se ascundă: „prăpădească-se, cică, totul pe lume, numai eu să rămîn viu și nevătămat“. Așa a fost la noi foarte mult timp și trebuie să remarc încă o dată că la noi, în Rusia, acești cei mai buni oameni relativi, foarte des și în foarte multe privințe, se întîlneau în idealurile lor cu cei mai buni oameni nerelativi, cu cei, adică, pe care poporul îi vedea așa. Desigur, asta nu se întîmpla nici pe departe în toate, dar, în tot cazul, se poate spune cu curaj că pe atunci între boierii ruși și popor apropierea era incomparabil mai mare decît în Europa contemporană acelor vremuri, cînd nu putea fi vorba de apropiere între tiranii învingători, cavalerii, și sclavii învinși, poporul.

Dar, deodată, în organizarea celor mai buni oameni ai noștri a apărut un fel de schimbare, chiar radicală: cei mai buni oameni, toți, printr-un ucaz al țarului, au fost sortați și împărțiți în paisprezece categorii, una mai înaltă decît alta, sub forma unei scări ale cărei trepte se numeau clase, așa că au rezultat paisprezece categorii de oameni meritoși, cu denumiri germane. În evoluția noastră ulterioară, această schimbare, într-o oarecare măsură, nu și-a atins scopul inițial în virtutea căruia a fost efectuată, căci foștii „oameni cei mai buni“ au ocupat ei înșiși și au umplut de îndată toate aceste paisprezece noi categorii și,

în loc de boieri, au început să-și zică nobili, însă, în parte, această schimbare și-a atins scopul, deoarece ea, chiar dacă nu foarte tare, a dat totuși la o parte vechea îngrădire. A apărut un nou aflux de forțe din josul societății, adică, în terminologia noastră, de forțe democratice, mai ales din rîndurile seminariștilor. Acest aflux a fost înviorător și fructuos pentru secția celor mai buni oameni, căci își făceau apariția persoane capabile, cu concepții noi, cu o pregătire intelectuală încă nemaiauzită pentru acele vremuri, deși, în același timp, acești oameni își disprețuiau foarte mult fosta origine și se grăbeau cu aviditate ca, prin intermediul rangurilor, să se transforme cît mai iute în nobili pur-sînge. Trebuie să remarcăm că, pe lîngă seminariști, din sînul poporului și din rîndurile negustorilor, de pildă, doar foarte puțini inși au pătruns în categoria „celor mai buni oameni” și nobilimea a rămas în continuare în fruntea națiunii. Această categorie era foarte organizată și, în timp ce banii, proprietatea, sacul de aur domneau deja în întreaga Europă și erau sincer considerate drept tot ce poate însemna merit, tot ce este mai bun în oameni și printre oameni, la noi, în Rusia, și asta s-a întîmplat recent, așa că ne putem încă aminti, un general, de exemplu, era atît de apreciat, încît și negustorul cel mai bogat considera că e o mare onoare dacă reușește să-l facă să vină la prînz la el. Destul de recent am citit o istorie pe care n-aș fi crezut-o dacă n-aș fi știut că e adevărul gol-goluț, despre o doamnă din cercul cel mai sus-pus al Petersburgului, care, la un concert, de față cu toată lumea, a dat-o afară pe soția unui negustor cu un capital de zece milioane, a făcut-o să se ridice de pe scaun și i-a luat locul, ba încă a mai și ocărît-o în public. Și asta s-a întîmplat acum vreo treizeci de ani! De altfel, trebuie să remarcăm că oamenii „cei mai buni”, consolidîndu-se

atît de bine în locurile lor, au adoptat și cîteva reguli foarte bune, cum ar fi faptul că fiecare era aproape *obligat* să se instruiască măcar cît de cît, așa că toată această castă a oamenilor celor mai buni a fost în același timp clasa prin excelență cultivată a Rusiei, că ea a fost și unica păstrătoare și purtătoare a regulilor de onoare, care însă au adoptat cu totul șablonul european, pentru că pînă la urmă litera și forma regulilor au învins sinceritatea conținutului: onoare era multă, dar spre sfîrșit oameni de onoare nu mai erau chiar atît de mulți. În această perioadă și mai ales la sfîrșitul ei, clasa „celor mai buni“ se îndepărtase foarte mult de popor în idealurile sale de „cel mai bun om“, așa că de mai toate concepțiile populare despre „ceea ce este mai bine“ se rîdea aproape cu gura pînă la urechi. Dar brusc s-a produs una dintre cele mai colosale cotituri prin care a trecut vreodată Rusia: a fost abolită iobăgia și în toate domeniile a avut loc o schimbare profundă. Ce-i drept, cele paisprezece clase au rămas cum au fost, dar „cei mai buni oameni“ parcă au început să ezite. Deodată parcă s-a pierdut fostul farmec în marea masă a societății, parcă s-au schimbat prin ceva opiniile despre „ceea ce este mai bine“. Ce-i drept, aceste opinii, în parte, nu s-au schimbat în bine; mai mult chiar, a început ceva extrem de confuz și nesigur în înțelegerea binelui; și totuși, fostul punct de vedere nu mai satisfăcea, așa că foarte mulți, în conștiința lor, și-au pus o întrebare extrem de serioasă: „pe care să-i considerăm acum drept cei mai buni și, mai ales, de unde să-i așteptăm, de unde să-i luăm, cine se va apuca să-i proclame drept cei mai buni și pe ce baze? Și oare chiar trebuie să se apuce cineva de asta? La urma urmei, oare se cunosc aceste baze, și cine va crede că ele sînt chiar cele pe care trebuie